

Anmeldelser.

Bogen om H. P. Hanssen, skrevet af hans Venner.

(Westermans Forlag).

Redaktøren af Bogen, Dr. Lausten-Thomsen, siger med Rette i Forordet, at det, skønt kun 12 Aar er gaaet siden H. P. Hanssens Død, dog er paa høje Tid at faa samlet Venners og Medarbejderes Minder om ham, for, som han siger, de døde rider hurtigt. Ingen af Forfatterne har kendt ham i hans Barn-dom eller Ungdom. Nis Nissen, Nordborg, som vel var den, der stod ham nærmest i hans Ungdom, er død, og Niels Dael, som var hans nære Ven under Askov-Opholdene, er nu en Mand paa over 90. Kun Marten Refslund Poulsen og Professor Aage Friis fortæller enkelte Træk fra hans Sønderborg-Tid, men først fra Tiden o. 1900 eller endda senere har de fleste af Bidragyderne kendt ham.

To af hans Døtre, Fruerne Marie og Ingeborg Thomsen, fortæller om ham, som han var i Hjemmet og i Forholdet til sine Børn. Ogsaa Marten Refslund Poulsen skildrer Hjemmet, som han en Tid kom næsten daglig i. Amtsskolekonsulent Nicolai Svendsen og Redaktør Niels Hansen og fra en senere Tid Redaktørerne Morten Kamphøener og C. J. Bech beretter om Samarbejdet med ham ved „Hejmdal“. Professor Aage Friis, hvis Bidrag sammen med Døtrenes vel nok er Bogens betydeligste, skildrer sit Samarbejde med H. P. Hanssen dels igennem det Korrespondancebureau, som nogle københavnske Studenter oprettede i Halvfemserne, og i Redaktionsarbejdet med „Sønderjydske Aarbøger“ og dels som Forbindelsesled mellem H. P. Hanssen og den danske Regering i Arbejdet for Optantkonventionen. Han bebuder en udførligere Redegørelse for det sidstnævnte Samarbejde, som det forhaabentlig lykkes ham at faa udarbejdet. Rigsarkivar Linvald aftrykker Brevene fra H. P. Hanssen til hans Hustru fra Oktoberdagene 1918 og de samtidige Ugeberetninger til Vælgerforeningens Bestyrelse. De giver ligesom de i Dahl og Linvalds „Sønderjylland“ gen-givne Breve fra Foraaret 1908 et Indtryk af H. P. Hanssen som Brevskriver og viser tillige, hvilket Kildestof der ligger i hans Breve til hans Hustru — et Kildestof, som dog nok i nogen Grad er bleven udnyttet i „Et Tilbageblik“. Bibliotekar Jakob Petersen fortæller en Del Smaatræk om H. P. Hanssen

fra Køreture med ham i hans sidste halve Snes Aar. Endvidere giver Dr. Moltesen, Direktør Mackeprang, Amtslæge Dr. Michelsen, Martin Simonsen, Anders Lebecks Datter Fru Ølgaard o. fl. Udtryk for deres Venskab med og Beundring for H. P. Hanssen. En tysk Dame, Fru Tony Breitscheid, giver en interessant Skildring af ham, som hun kender ham fra det Breitscheid'ske Hjem i Berlin, hvor han kom en Del.

Det er ikke først og fremmest en Bog om H. P. Hanssens Gerning. Om den har han selv fortalt os i „Et Tilbageblik“. Men det er en Bog om Mennesket H. P. Hanssen, som de, der stod ham nær, kendte ham. Forfatterne har søgt at skildre ham saa sandfærdigt, de kunde. Fandt de Svagheder hos ham, har de ikke lagt Skjul derpaa, men det betød kun saa lidt i Forhold til de tiltalende Sider hos ham, for han var et stort og et fint Menneske. Kamphøvener minder om Marius Kristensens, af H. P. Hanssen selv godkendte Karakteristik: „Kampen mellem hans stærke Temperament og hans forstandsbundne Handlinger er det mest spændende i hans Livs Saga.“ Hertil maa føjes som nogle af de mest udprægede Træk i hans Karakter hans altid redbonne Vilje til at hjælpe med Raad og Daad, hans Loyalitet overfor Modstandere, hans Kærlighed til Børn og hans aabne Sans for Naturen.

Næsten alle Bidragyderne mindes ogsaa Fru Helene Hanssen. Egentlig burde Bogen have heddet: Bogen om Hans Peter og Helene Hanssen. Hun var en meget betydelig Kvinde, i mangt og meget en Modsætning til ham. At det til Trods herfor var et meget lykkeligt Ægteskab, kan der ikke være Tvivl om. Heller ikke om, at de øvede Indflydelse paa hinanden. Hun har i høj Grad baaret Dagens Møje og Besvær og bør have sin Del af Æren for den Gerning, som det faldt i deres Lod at yde.

De, der har kendt H. P. Hanssen, vil med Glæde læse Bogen, og de, der ikke har kendt ham, bør lære ham at kende igennem denne Bog sammen med hans egne Erindringer. Bedre Læsning vil især de unge ikke kunne faa.

Frode Gribsvad.

Ribe Bispesæde 948—1948. Festskrift i Tusindaaret.

(Samlerens Forlag, København 1948, 302 Sider).

Festskriftet maa betegnes som et meget smukt og stateligt Værk, dertil overkommeligt og let at læse.

Indholdet er delt i ti Afhandlinger, som er skrevet af forskellige Forfattere. Emnerne, som virker noget vilkaarligt valgte, er: „Ribe Stift gennem tusind Aar“ (af Biskop Scharling), „Ribe Bispestol i Middelalderen“ (af Seminariefors­tander Helge Hår), „Ribe Domkapitel“ (af Museumsinspektør Victor Hermansen), „Peder Jensen Hegelund“ (af Højskolefor­stander Hans Lund), „Herrnhutismen i Ribe Stift“ (af Dr. Jens Holdt), „Bispebillederne i Ribe Domkirke“ (af Museumsdirektør Otto Andrup), „Salmesang fra Ribe Stift“ (af Dr. phil. Niels Møller), „Ribe Stifts Grænser gennem Tiderne“ (af Højskolefor­stander Elle Jensen), „Bisperækken i Ribe Stift“ (af Sognepræst, Dr. teol. Jørgen Larsen) og „Litteratur om Ribe Stift“ (ved Første­lærer H. K. Kristensen).

Afhandlingernes Rækkefølge efterlader et Indtryk af Til­fældighed, og man savner efter det indledende Afsnit og Styk­ket om Middelalderen en Fortsættelse om Tiden efter Refor­mationen. Denne mangler og erstattes nærmest af Redegørel­sen for Bispebillederne og den ret upaaklædte Bisperække. Det er dog at afspise Læserne noget for spartansk, især naar der i Indledningen slaas fast, at „Ribe Stift for store Deles Ved­kommende hører til de kristeligt set mest frugtbare Egne i vort Land“. Da en redaktionel Blyant synes at have manglet, undgaas Gentagelser ikke. Særlig irriterende virker en under­ordnet Bemærkning om Biskop Val paa Siderne 29, 247 og 260. Men da et Navneregister fuldkommen mangler, overses det maaske lettere. At H. P. Hanssens Navn, naar det endelig skulde nævnes, er stavet galt (S. 277), er utilgiveligt.

Biskop Scharlings knappe Oversigt over Ribe Stift gennem tusind Aar er en mesterlig Fremstilling paa 16 Sider. Men hvad kunde der ikke være kommet ud deraf med et 10-foldigt Sidetal! Helge Hårs og Viktor Hermansens grundige Afhand­linger læses med Glæde og Udbytte. Det samme gælder Niels Møllers Stykke om Salmesangen. Side 243 mangler kun Aars­talet for Anton M. Jensens Salmebogstillæg. Andrups om­fangsrige Afhandling paa 44 Sider er som altid, naar denne Mand skriver, fyldestgørende. Man spørger sig dog, om den ikke sprænger Rammerne, og om mindre ikke havde været be­dre. Stiftsgrænserne kommer paa et umotiveret Sted, hvilket er Synd for det fortjenstfulde Arbejde.

Saa er der een Mand og een Bevægelse, som har fundet Naade til udførlig Omtale, nemlig Biskop Hegelund og Herrnhutismen. Det, Hans Lund og Jens Holdt har ydet, er helt igennem fortræffeligt. Man kunde blot ønske, at andre Mænd og Bevægelser som Indre Mission, Grundtvigianismen og de nordslesvigske Frimenigheder havde faaet en lige saa udførlig Fremstilling! I hvert Fald burde Bisperækken have været udvidet paa Bispebilledernes Bekostning. Maaske kunde de sidste have været indarbejdet i eller have suppleret Bisperækken med mindre Sats.

Den sidste Oversigt over Litteraturen er et baade flittigt og kyndigt Arbejde. Den burde i sin sidste Del have været ordnet alfabetisk efter Sogne og Personer. Værket indeholder endelig for faa Billeder. Bl. a. savnes Billeder om Middelalderens Pragt og Løgumkloster Kirke.

At Anmelderen mener at burde kritisere saa mange Mangler i Anlægget, betyder ikke, at han ikke med god Samvittighed kan anbefale Værket som et værdigt Festskrift og en ypperlig historisk Læsning, som fortjener mange Læsere.

H. F. Petersen.

Gudmund Schütte: Udvalgte Epistler 1893—1945

(Munksgård 1947).

Enhver, der interesserer sig for sønderjyske forhold, kender godsejeren til Eskær, dr. phil. Gudmund Schütte. Siden 1893 har han i talrige artikler og bøger kæmpet for Sønderjyllands danskhed. I 1947 fyldte han 75 år og har i den anledning udgivet et bind Udvalgte Epistler 1893—1945, der indeholder de væsentligste af de artikler, han har skrevet i det lange spand af år siden 1893.

Gudmund Schütte er en kampens mand. Et iltert temperament og en national lidenskab giver hans arbejder deres egen tone. De er skarpe i formen og kan undertiden virke udfordrende på den, der har en anden mening, hvad enten modstanderen er at finde sydfor eller nordfor Skelbækken. Men ingen vil nægte, at Gudmund Schütte altid har kæmpet i åben kamp, og at hele hans hjerte er med i kampen. Man kan vel undertiden mærke, at han ikke er historiker, men filolog af uddannelse, og at hans viden om sønderjydsk historie kan være ufuldstændig eller mindre nøjagtig. Gennemgår man f. eks.

hans artikel Den sønderjydske Mindehave, hvori han i korte træk fortæller om de historiske begivenheder, der er knyttet til en række kendte steder i Sønderjylland, vil man ofte ærgre sig over unøjagtigheder eller dårligt underbyggede påstande. Den stærke polemiske form i forbindelse med en vis trang til selvhævdelse kan til tider virke irriterende og svækker utvivlsomt også virkningen af hans artikler. Men for disse skønhedsfejl må man aldrig glemme det utrættelige og uselviske arbejde, som Gudmund Schütte har gjort for Sønderjylland, et arbejde som både før og efter 1920 har båret frugt. Ikke mindst i kampen mod de „altsyke annexionslærdomme“ har han gang på gang kunnet se resultater af sin litterære virksomhed.

Men Gudmund Schütte er ikke blot en national stridsmand og polemiker. Han er også en lærd videnskabsmand med en række betydningsfulde arbejder bag sig. I sin disputats fra 1907: Oldsagn om Godtjod behandlede han oldgermansk digtning og etnografi, i *Our Forefathers the Gothonic Nations*, Ptolemy's Maps of Northern Europe og Hjemligt Hedenskab har han belyst en række vigtige problemer fra de århundreder, der ligger før den historiske tid i Danmark.

Udvalgte Epistler indeholder også forskellige videnskabelige afhandlinger, der bærer vidnesbyrd om hans store viden og hans skarpsind. Helt retfærdig mod videnskabsmanden Gudmund Schütte er bogen dog ikke. Derimod giver den et udmærket indtryk af mennesket Gudmund Schütte. I nogle indledende afsnit fortæller han om sin slægt. Man glædes over den djærve kommandør Bluhme eller den gamle hypokondre frøken Louise på Bygholm. Og samtidig får man et andet indtryk af den ildre polemiker, den barske kampens mand. Man forstår, at han ikke blot kan fyldes af harme og foragt mod dem, der gør uret og farer med løgn, men at han også kan føle med dem, der lider ondt, med undertrykte folk og folkeslag, og endnu engang imponeres man af hans vidtfavnende interesser, hans udstrakte viden.

Johan Hvidtfeldt.

P. Jørgensen: Über die Herkunft der Nordfriesen.

Videnskabernes Selsk. Hist. Filol. Medd. bd. XXX, nr. 5.
(Munksgård 1946).

Spørgsmaalet om nordfrisernes afstamning er et meget omstridt problem. Indtil nu har næsten kun historikere beskæftiget sig dermed, og man kan ikke sige, at deres resultat ube-

tinget er tilfredsstillende. P. Jørgensen gør nu i et grundigt og omfattende arbejde forsøg paa — efter først at have foretaget en kritisk vurdering af de hidtidige forskningsresultater — at belyse problemet ud fra et filologisk standpunkt.

P. Jørgensen refererer næsten til fuldstændighed tidligere behandlinger af emnet og paaviser efter en forsigtig og berettiget kritik, at de ældre fremstillinger bevæger sig paa meget gyngende grund. Man maa give ham ret heri. Det er faktisk saaledes, at man — i det mindste hvad den egentlige historiske side af sagen angaar — i bedste fald kun kan godtage de gamle kronisters angivelser som personlige formodninger.

Hos P. Jørgensen ligger hans arbejdes styrke deri, at han grunder sine undersøgelser paa sproget og derved arbejder med et haandgribeligt materiale, som griber langt tilbage i historien. Inden for sproghistorien er lydændringer sikre vidnesbyrd m. h. t. tids- og stedbestemmelser i en folkestammes historie. Det gælder endnu mere det overleverede stednavnestof, som for bosættelseshistoriens vedkommende er af fundamental betydning. Kapitlet „Ortsnamn“ er utvivlsomt bogens bedste og tillige det interessanteste. En grundig kender har her ført pennen.

P. Jørgensen skelner i Nordfrisland mellem gestøboerne (efter hans mening oprindelig ikke frisere) og fastlandsfrisere. Det maa dog vist siges at være tvivlsomt, om forskellen mellem dialekterne virkelig er saa stor, at den berettiger til denne opdeling. For en friser er afvigelsen mellem Førø ømaal og Bøkingherreds fastlandsmaal ikke væsentlig større end f. eks. mellem Vidingherredsmaalet og Søndergøsherredsmaalet. Det er ganske vist rigtigt, at øfrisere betegner sig som „føringer“, „sildringer“ o. s. v.; men tilsvarende gives der paa fastlandet „vidinger“, „mooringer“ o. s. v. Beboerne i Trelands-kogen kalder sig altid kun „ejdersteder“, skønt ogsaa de er frisere.

Forfatteren søger med gode grunde at bevise, at fastlandsfrisere er kolonister fra Sydfrisland og antager, at det nordfrisiske sprogomraade har dannet sig ved gensidig paavirkning mellem det frisiske sprog og gestøboernes nord-vestgermanske sprog. Naar en saa stærk gensidig paavirkning, der næsten kan minde om en revolution paa det sproglige omraade, først har fundet sted for tusind aar siden, maatte virkningerne egentlig endnu kunne konstateres. Man spørger uvilkaarligt, hvorledes dialektgrænserne under en saadan sprogblending har kunnet holde sig saa skarpe — ogsaa paa gestøerne. Her forbliver et spørgsmaal ubesvaret.

Nordfrisland nævntes i P. Jørgensens bog som nord-vest-germansk kontaktzone paa det sproglige omraade. I denne forbindelse vilde en dialektgeografisk undersøgelse være ønskelig. Soholmaagrænsen synes her at have en særlig betydning. Ogsaa en nøje efterprøvning af egennavnene (sted- og marknavne, personnavne, dyrenavne, plantenavne) vilde i denne forbindelse være af værdi.

Arkæologien har kun faaet en kort omtale i afhandlingen. Paa dette omraade kan vi sikkert vente mere til afklaring af problemet, navnlig gennem metalurgiske undersøgelser af jordfundene.

Helt forbigaet er folkloren. Det forekommer mig at være en mangel. Tro, sæd og skik viser et folks forbindelse med dets rum og ledsager det paa dets vandring. Men forfatteren har sikkert med overlæg ikke villet ind herpaa, fordi der endnu næppe foreligger folkloristiske-geografiske undersøgelser.

Alt i alt: Peter Jørgensens afhandling er den hidtil bedste oversigt over nordfrisernes herkomst. Med henblik paa den sproglige undersøgelse betyder den en overordentlig berigelse. Man vil i fremtiden altid gribe tilbage til denne bog.

A. Johannsen.

Sydslesvigsk Dagbog, udgivet af Grænseforeningen under redaktion af Knud Kretzschmer. I. (Rosenkilde og Bagger 1947).

Trangen til reelle oplysninger om det sydslesvigske spørgsmål er stor, og i tiden siden kapitulationen er der udsendt et utal af bøger og pjecer med emne herfra. Mange af dem er udarbejdet som indlæg i dagens politiske debat og er derfor som regel også ofte lige så hurtigt glemte som de er skrevne. Stærkt subjektive, som de er i deres anlæg, frembærer de ofte fremragende vidnesbyrd om mangel på kendskab til sønderjyske forhold, og om mange af dem kan det vist roligt siges, at det havde været bedre, om det rationerede papir havde været anvendt til bedre og nyttigere formål.

Måske er det i følelsen heraf, at Grænseforeningen har taget initiativet til udgivelsen af en stor dokumentarisk fremstilling af udviklingen i det sydslesvigske spørgsmål siden kapitulationen. Arbejdet er blevet overdraget den kendte historiker, lektor K. Kretzschmer, der i et digert bind på over 600 sider har fremlagt et mægtigt materiale vedrørende spørgsmålet

udvikling indtil 15. februar 1947. Og endda er der kun tale om et udsnit af den overvældende mængde stof, der er tilgængelig. Udgifveren har bestræbt sig for at gøre udvalget så alsidigt som muligt, således at alle anskuelser i ind- og udland er kommet til orde. Han har haft adgang til Grænseforeningens og Sydslesvigsk Udvalgs arkiver, medens udenrigsministeriets arkiv ikke har kunnet benyttes. Savnet heraf afhjælpes dog af udenrigsministeriets egen publikation: Aktstykker vedrørende det sydslesvigske Spørgsmål, hvoraf der foreløbig er udkommet to bind. De to publikationer har ifølge sagens natur meget stof til fælles, men det officielle aktmateriale har i Sydslesvigsk Dagbog fået et værdifuldt supplement ved gengivelse af dagbladsartikler og referater af taler. Også de mange korte dagbogsnotater med henvisninger til dagblade og tidsskrifter vil utvivlsomt være til stor nytte for eftertidens historikere. De lange bevægede debatter i folketinget er medtaget in extenso efter rigsdagstidende, medens forhandlingerne i den kielske landdag desværre kun er gengivet i korte uddrag efter Grænsevagten, Flensborg Avis eller Flensburger Tageblatt. Iøvrigt er der et utal af henvisninger til Grænsevagtens værdifulde månedsoversigter. Lidt mærkelige forekommer henvisningerne til meddelelser i radioavisen. Havde det ikke her været mere praktisk at henvise til et dagblad eller andet trykt materiale?

Der kan ingen tvivl være om, at Sydslesvigsk Dagbog vil være en meget nyttig håndbog for alle dem, der gerne selvstændigt vil danne sig et ståsted i den standende politiske strid. Bogen er et sandt rustkammer af oplysninger vedrørende udviklingen af den politiske side af sagen. Men det skal ikke skjules, at den, der vil søge oplysninger i bogen om den omstridte landsdels økonomiske og sociale forhold efter kapitulationen, bliver skuffet. I den henseende er bogen ikke blevet en fortsættelse af Franz v. Jessens håndbøger; og dog er oplysninger om disse forhold af stor betydning for en bedømmelse af stillingen i landsdelen. Det må håbes, at Grænseforeningen ikke vil lade denne side af spørgsmålet hvile alt for længe, og at den ikke helt vil glemme Nordslesvig. Også her er der, siden Franz v. Jessens 3. bind udkom, sket begivenheder, som kunne tiltrænge en udførligere fremstilling og dokumentation.

Peter Kr. Iversen.

Beretning og regnskab.

Historisk Samfunds aarsmøde afholdtes søndag d. 30. maj i Christiansfeld. Mødet, der var godt besøgt, indlededes med at formanden, amtslæge, dr. med. H. Lausten-Thomsen, aflagde følgende beretning om samfundets arbejde 1947/48:

Historisk Samfund for Sønderjylland har i det forløbne aar ved død mistet tre Medlemmer, der var stærkest med i vort arbejde. Først døde tidligere seminarielærer *Claus Eskildsen*, som har været styrelsesmedlem siden samfundets oprettelse. Hans flid og levende interesse for hjemlandets historie har givet sig mange udslag. Han har skrevet i »Sønderjydske Aarbøger«. han har indtil sidste nytår i over 20 aar været medredaktør af »Sønderjydsk Maanedsskrift«. Desuden har han hele tiden sørget for dets ekspedition, og det er ham, det kan takke for, at det aar efter aar forelaa den første dag i hver maaned. De omraader, han har skrevet om, naar vidt ud. Snart var det god folkelig historie, snart vidnesbyrd om dybtgaaende undersøgelser af folkløstiske spørgsmaal. Eller han skrev om dagens nationalpolitiske spørgsmaal. Maanedsskriftet har bragt over 50 større og mindre artikler af Eskildsen.

Hans Alexandersen havde kun kort været medlem af Historisk Samfunds styrelse. Han var dog lige saa interesseret, og vi vil tit komme til at savne ham. Der stilledes store forventninger til Alexandersen i national-kulturelt virke i Nordslesvig, og hans gerning havde vist, at det var med rette.

Derimod kan det siges, at pastor *Mads H. Nielsen* døde gammel og mæt af dage, skønt hans aandelige interesse var lige usvækket. I »Sønderjydske Aarbøger« 1895 skrev han om »Gudske Rantzov og selvejerne i Løg herred«, 1900 og 1901 om »Stormfloder«, i Ribe amts historiske aarbøger om enklaverne, men i de senere aar var det fattigvæsenets udvikling, som var det mest fremtrædende emne for hans studier. Som nr. 4 af Historisk Samfunds skrifter staar hans »Fra slesvigsk Fattigvæsens Fortid«.

Endvidere er følgende af vore medlemmer i det forløbne aar afgaaet ved døden: Sognepræst Kjølsseth, Randers (tidl. V. Sottrup), museumsinspektør K. Stephensen, Hellerup, professor Ove Paulsen, Gentofte, overdyrlæge Kold-Christensen, Hillerød (tidl. Graasten), Chr. Birkeland, Kalundborg og grd. P. Ravn, Nederbygaard.

Æret være deres minde!

Aaret 1947/48 udmærker sig iøvrigt ikke ved store hændelser inden

for Historisk Samfund. Der har været en lille fremgang i medlems-tallet, således at dette nu ligger paa 1225, et pænt tal sammenlignet med andre historiske amtssamfund; men vi mener dog, at der stadig rundt omkring i by og paa land er en del mænd og kvinder, der burde være med i vor forening. Vi har udsendt indbydelse til landsdelens sogneraad om at tegne sig som medlemmer med et aarligt kontingent paa 20 kr., hvorfor de faar tilsendt samtlige de af Historisk Samfund udgivne publikationer, ogsaa Sønderjydske Maanedsskrift. Vi takker de 13 sogneraad, der har efterkommet vor indbydelse, men maa ogsaa have lov til at udtale vor undren over, at ikke mange flere har ment at burde støtte et folkeligt kulturelt arbejde i grænselandet. Fra amts- og byraad har vi ligesom i tidligere aar modtaget tilskud.

Det lykkedes os i 1947, trods den allerede da mærkbare papir-rationering at faa Sønderjydske Aarbøger ud i omtrent sædvanligt omfang, men hvorledes det vil gaa i indeværende aar, staar endnu hen i det uvisse. Foraars hæftet udkommer i normalt omfang, men paa grund af papirets sene fremkomst noget forsinket. For efteraars hæftets vedkommende tegner papirsituationen sig paa indeværende tidspunkt meget mørk, men vi haaber, at det vil lykkes trykkeriet at skaffe papir til i hvert fald et hæfte paa 5 ark = 80 Sider. Det er saa meget mere kedeligt, at vi i den kommende tid bliver nødt til at mindske aarbøgernes omfang noget, som vi har en del gode afhandlinger liggende, som vi meget gerne snart vilde gøre vore medlemmer kendt med.

I vor skriftrække har vi udsendt Slægtshistoriske Studier i Sønderjylland, en vejledning ved Johan Hvidtfeldt. Til udgivelsen heraf har vi modtaget understøttelse fra den Hjelmstjerne-Rosencroneske stiftelse. Til næste aar vil der i rækken af de smaa folkelige vejledninger komme en bibliografi over sønderjysk slægtstavlelitteratur udarbejdet af Olav Christensen, Haderslev. Og med hensyn til museumsvejledningen, som efter planen skulde udkomme ved nytårstid 1950. kan oplyses, at et par af museernes ledere er gaaet igang med forarbejdet.

Allerede paa sidste aarsmøde blev det nævnt, at udgivelsen af en Flensborghistorie var under overvejelse. Der er i det forløbne aar arbejdet videre med planerne, og der er foreløbig givet løfte om tilskud paa 20.000 kr. (Carlsberg og Grænseforeningen hver 10.000 kr.). Bogen udgives af Grænseforeningen og Historisk Samfund i fællesskab og redigeres af overarkivar, dr. phil. Holger Hjelholt, lektor Knud Kretzschmer og landsarkivar Johan Hvidtfeldt. Der er truffet aftale med medarbejderne, og man regner med, at værket vil foreligge færdigt om to aar. Heller ikke Sønderborgbogen er gaaet i glemme, men da den først agtes udgivet 1955, er det mere nærliggende i første række at koncentrere arbejdet om Flensborgbogen.

De forrige aar med saa stor succes paabegyndte byvandring er

blevet fortsat sidste sommer. I Sønderborg har museumsinspektør J. Raben under stor tilslutning (ca. 150 deltagere) d. 12. juni ledet en aftenvandring, og i Løgumkloster har provst P. Schülein søndag d. 24. august forevist klosterkirken for en stor og interesseret kreds (ca. 75 deltagere). Bagefter førte provsten deltagerne rundt i flækken. Den store tilslutning, disse byvandring har faaet fra medlemmernes side, opfordrer i høj grad til gentagelse, og vi begynder allerede i dag med at lade os Christiansfeld forevise af museumsinspektør Neumann.

I januar 1947 udskrev Historisk Samfund en prisopgave for gymnasie- og seminarieelever over følgende emne: Giv paa grundlag af mundtlige beretninger en skildring af den nationalpolitiske udvikling i et sønderjysk sogn i tiden 1864—1920. Førsteprisen var et indbundet eksemplar af den store Sønderjyllands historie samt en række opmuntringspræmier. Til hjælp ved udarbejdelsen af besvarelsen havde sekretæren udarbejdet et ret omfattende spørgeskema, og vi havde haabet, at mange unge vilde være gaaet i lag med opgaven. Der forelaa løfte fra flere af skolens mænd om at være deres elever behjælpelige ved udarbejdelsen, men alligevel blev resultatet mere end magert, idet kun to — en seminarieelev og en gymnasieelev — indleverede en besvarelse. En dommerkomité bestaaende af lektorerne P. Beck, Aabenraa og K. Olrik, Haderslev samt sekretæren fandt imidlertid ingen af de to værdige til førsteprisen. Man erkender, at de unge var gaaet løs paa arbejdet med interesse, men det havde i nogen grad skortet paa behandlingen af det indsamlede materiale, ligesom det heller ikke var udtømmende. De to deltagere fik som opmuntringspræmier indbundne eksemplarer af H. P. Hanssen-festskriftet, den ene yderligere et indbundet eksemplar af Fink og Hvidtfeldts vejledning. Dette forsøg paa at faa indraget sønderjydsk ungdom i historisk arbejde har saaledes været en skuffelse, og vi maa nu overveje nye veje, ad hvilke vi kan faa ungdommen i tale.

Flere steder har smaagrupper allerede i flere aar arbejdet med deres sogns historie — som regel med udarbejdelsen af en bog for øje. Sidste efteraar fik sekretæren anmodning fra vor tillidsmand i Bjolderup sogn, lærer J. Holdt, om at hjælpe ved igangsættelse af et sognehistorisk arbejde derude. Sekretæren redegjorde en aften for en mindre kreds for, hvorledes arbejdet bedst kunde lægges til rette, og nogen tid efter aflagde 15 Bjolderupper besøg paa landsarkivet, som blev forevist af landsarkivar Gribsvad, medens arkivar Iversen derefter vejledede i benyttelsen af arkivalier. I den følgende tid har arkivet jævnlige haft besøg fra Bjolderup. Der arbejdes ligeledes f. eks. i Sottrup, Nybøl, Københoved, Brøns, Emmerlev og Havnbjerg med samme emne.

Af hændelser af særlig interesse for historisk interesserede, men som ikke egentlig hører ind under Historisk Samfunds virkeomraade,

kan nævnes, at H. P. Hanssens efterladte papirer sidste sommer blev indlemmet i landsarkivets samlinger. Naar de engang bliver tilgængelige, vil de være en uvurderlig kilde til landsdelens national-politiske historie i de to sidste slægtled. En vigtig kilde til belysning af idræts- og ungdomsarbejdet rundt omkring i de nordslesvigske sogne før og efter genforeningen: Nordslesvigsk Fælles-Idrætsforenings og Sønderjydsk Idrætsforenings arkiver findes nu ogsaa i landsarkivet. Af vigtigere sager iøvrigt, der i aarets løb er afleveret til opbevaring i landsarkivet, kan nævnes 4 bind af kniplingskræmmer Jens Wulffs dagbøger (deponeret af Tønder Museum) samt dele af advokat Ravns og fhv. amtsassessor Jonathan Smiths privatarkiver. Ligesom tidligere aar er der ogsaa afleveret forskellige ejendoms papirer, udskiftningsakter m. m.

For museernes vedkommende skal blot nævnes, at Tønder museum nu har faaet en museumsinspektør: magister Sig. Schoubye, der har paabegyndt en nyordning og nyopstilling af museets samlinger. En ny foreteelse indenfor museumsverdenen, der fortjener paaskønnelse, er Haderslev Amtsmuseums udsendelse af en aarsberetning, hvori der gøres rede for de enkelte fund og nyerhvervelser. Sønderborg Museum har fejret 40-aarsjubilæum sammen med Historisk Samfund for Als og Sundeved, i hvilken anledning et lille jubilæumsskrift er udgivet.

Det gaar hvert aar saaledes, at aarsberetningen maa pege paa uløste opgaver. Vort maal er et dobbelt: at udrede, hvorledes landsdelens fortid har været, at finde sandheden om Sønderjyllands historie og at fremlægge den paa en maade, saa den kan kalde ad interessen, aabne øjnene for, at der ikke kan vindes forstaaelse for vor egen tid uden at vide, hvorledes den har faaet sit præg af fortids oplevelser gennem utalte slægtled.

Vi vil arbejde videre for dette dobbelt maal, og vi mener, at vi har uomtvistelig adkomst, ja ret til at kalde paa vide kredses samarbejde og tilslutning.

Efter beretningen tog forstander Hans Lund ordet og udtalte følgende:

Kære dr. Lausten Thomsen. — Historisk Samfund har i anledning af Deres tilstundende 70-aarsdag gerne villet bringe Dem en hilsen og hyldest, og vi har besluttet at gøre det ved at tillegne Dem bogen om den aandelige genforening, som udsendes i disse dage. Det er et udtryk for den taknemlighed, vi føler overfor Dem for det arbejde, De har gjort i Historisk Samfunds bestyrelse og som dets formand gennem mange aar, som medredaktør af Sønderjydske Aarbøger og af Sønderjydsk Maanedsskrift i lange perioder — og derigennem for den historiske forskning og oplysning i vor hjemstavn. Det er ikke noget tilfælde,

at den bog, der tilegnes Dem, handler om den aandelige genforening. I det nationale arbejde har det mindre været den politiske end den kulturelle del, der har kaldt paa Dem. Det er sikkert baade en arv fra Deres ungdom og fra Deres hjem. De er barn af den tid, da det kulturelle arbejde i nogen maade afløste den politiske kamp, og De voksede op i et hjem, der var et af brændpunkterne for dette opbyggende nationale arbejde. Den indstilling har fulgt Dem siden. I det politiske har vi ikke mærket meget til Dem siden 1920, men desmere i alt det, der angik denne landsdels aandelige tilknytning til Danmark. I den bog, vi overrækker Dem, vil der næppe være eet emne, De ikke har føling med. Selv har De produktivt ydet Deres indsats baade i det historiske og litterære omraade.

De staar som en smuk repræsentant for det slægtled, der førte Sønderjylland hjem til Danmark. De har forstaaet, at dette ikke var en eengang gjort politisk handling, men et fortsat aandeligt arbejde. I dette maa den historiske oplysning have sin fremtrædende plads. Det har mange i Deres generation vidst. Idet vi takker og hylder Dem, ønsker vi, at den arv maa blive givet videre til dem, der kommer efter, saa den rodfæstethed, som forbindelsen med fortiden giver, ogsaa i fremtiden maa høre til udrustningen hos dem, der skal præge folkelivet her i vort grænseland.

Medens forsamlingen rejste sig til hyldest, overrakte forstander Lund formanden et indbundet eksemplar af „Nordslesvigs aandelige genforening med Danmark“.

Ordet blev derefter givet til museumsinspektør Neumann, der først aflagde regnskabet for Historisk Samfund (se side 48) og derefter beretning og regnskab for Sønderjydske Maanedsskrift, 1947. Hr. Neumann mindedes indledningsvis Cl. Eskildsens arbejde og indsats for maanedsskriftet, idet han iøvrigt henviste til formandens beretning. Holdertallet var ved aarets udgang stort set det samme som ved dets begyndelse (godt 600). Tallet var dog for lavt, og man vilde søge ved udsendelse af hvervebrochurer at sætte det i vejret. Den længe bebudede gave til holderne: G. Schüttes Sønderjydske Rigssagn var det omsider lykkedes at faa ud. Kontrakten med annoncekontoret i København var blevet opsagt fra vor side grundet paa visse uoverensstemmelser med hensyn til annoncetegningen. Fra 1.

juli 1948 er denne overtaget af maanedsskriftets trykkeri, Th. Laursens bogtrykkeri, Tønder. Det reviderede regnskab udviste en indtægt paa 7529,45 kr. og en udgift paa 7357,67 kr. Driftsoverskuddet var 171,78 kr. og den samlede beholdning udgjorde pr. 31/12 1947 2659,42 kr.

Efter en kort drøftelse godkendtes beretningerne og regnskab enstemmigt.

Til styrelsen genvalgtes H. Lund, H. F. Petersen og H. Neumann. Som nye medlemmer valgtes paa Hans Lunds Forslag adjunkt Knud Fanø, Tønder, der havde lovet at overtage kassererposten og ekspeditionen, og gaardejer Sv. A. Hanssen, Nørremølle. Til revisorer valgtes magister Sig. Schoubye og konsulent Frank, begge Tønder.

Under eventuelt takkede fuldmægtig Olav Christensen, Haderslev, den afgaaende kasserer for veludført arbejde.

Fra styrelsens side foresloges næste aarsmøde afholdt i Graasten, hvilket bifaldtes.

Efter et fælles kaffebord holdt sognepræst, dr. theol. J. Holdt et interessant foredrag om Christiansfeldts historie, og til slut ledede museumsinspektør Neumann en byvandring i Christiansfeld. Ved genforeningsstenen sluttede formanden den vellykkede dag.

Peter Kr. Iversen.

Årsregnskabet 1947

Indtægter:	Kr.	Ø.	Udgifter:	Kr.	Ø.
Medlemsbidrag	8.169	70	Trykning af Skrifter	9.810	20
Salg af Skrifter	1.210	45	Andre Tryksager	75	95
Annoncer	600	—	Honorarer	1.677	—
Tilskud	4.150	—	Ekspedition, Kassere, Sekretær	775	—
Renter	16	68	Fragt og Omdeling	1.577	28
Balance	388	52	Repræsentation	119	46
	14.635	85	Kontingent, Annoncering m. m.	500	46
				14.535	35

Status pr. 31. December 1947

Aktiver:	Kr.	Ø.	Passiver	Kr.	Ø.
Post- og Bankkonti	856	08	Forudbetalt Kontingent	108	—
Kontant	16	04	Regninger	270	85
Udestaaende Fordringer:					
Kontingent	800	—	Formue	378	85
Annoncer	150	—		1.505	27
Salg	62	—		1.884	12
	1.884	12			

Hans Neumann

Regnskabet revideret, fundet rigtigt og stemmende med Bilagene.
Beholdningen var til Stede.

Haderslev, den 15. Januar 1948

Vald. Lauritzen

Olav Christensen

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Entreprenørfirmaet

Jakob Sundbæk Johansen

Nørregade 65 - Tønder - Telf. 482

Brolægning - Vejbygning

aut. Kloakmester

Alle Gravemaskinearbejder udføres

Mergelgravning

Indhent Tilbud

Indmeld Dem i

„Historisk Samfund
for Sønderjylland“

og

tegn Abonnement paa

Sønderjydske Maanedsskrift

AKTIESELSKABET

DANEXIM

INTERNATIONALE TRANSPORTER

Kontorer i Padborg - Esbjerg - København - Krusaa - Frederikshavn
Flensborg samt Gedser og Aarhus

Sønderjydske Tæppefabrik

A. B. Kjærbye A/s - Højer

Leverer kun gennem Forhandlere

Kontor for annoncer: Skovrøysvej 35, Tønder

Historisk samfund for Sønderjylland

udgiver „Sønderjydske årbøger og Sønderjydsk månedsskrift.

Styrelsen er for tiden fhv. amtslæge, dr. med. H. Lausten-Thomsen, Åbenrå (formand), arkivar Peter Kr. Iversen, Åbenrå (sekretær), adjunkt Knud Fanø, Tønder (kasserer), højskoleforstander Hans Lund, Rødding, museumsinspektør H. Neumann, Haderslev, landsarkivar Johan Hvidtfeldt, Viborg, sognepræst H. Hejselbjerg-Paulsen, Fjelstrup, fhv. museumsdirektør, dr. phil. M. Mackeprang, København, førstepræst H. F. Petersen, Flensborg, gårdejer Sv. A. Hanssen, Nørremølle og som æresmedlem fhv. frimenighedspræst Thade Petersen, Haderslev.

Formand, sekretær og kasserer danner forretningsudvalg.

Redaktionsudvalget for Sønderjydske årbøger består af H. Lausten-Thomsen, Hans Lund, Johan Hvidtfeldt og Peter Kr. Iversen.

Sønderjydsk månedsskrift redigeres af H. Neumann og Peter Kr. Iversen.

Medlemsbidraget er 6 kr. årligt eller mindst 100 kr. een gang for alle. Medlemmerne modtager Sønderjydske årbøger gratis. Sønderjydsk månedsskrift bestilles hos postvæsnet og koster 1 kr. 65 øre fjerdingårligt. I boghandelen eller bestilt hos museumsinspektør H. Neumann, Åstrupvej, Haderslev, koster det 1 kr. 50 øre. Indmeldelser modtages af alle styrelsesmedlemmer.

INDHOLD:

Jørgen Hatting: Fra den nordslesvigske Hjemmefront i 1848	Side	1—33
Anmeldelser:		
Bogen om H. P. Hanssen, skrevet af hans Venner (ved Frode Gribsvad)	»	34—35
Ribe Bispesæde 948—1948 (ved H. F. Petersen) ..	»	36—37
Gudmund Schütte: Udvalgte Epistler (ved Johan Hvidtfeldt)	»	37—38
P. Jørgensen: Über die Herkunft der Nordfriesen (ved A. Johannsen)	»	38—40
Knud Kretzschmer: Sydslesvigsk Dagbog (ved Peter Kr. Iversen)	»	40—41
Peter Kr. Iversen og Hans Neumann: Beretning og regnskab	»	42—48

I hovedkommission hos Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag,
København,
for Danmark, Norge og Sverige.